

mátus jogakadémiáé, melyet 1851-ben majdnem bezártak azért, mert néhány jogász a zsandárörjárral szemben kihívó magaviseletet tanusított. De a vétkeseket így is súlyos katonai fogházbüntetéssel sujtották.

Az iskola így a szónak legrosszabb értelmében *politikum* lett. Az idő megtisztította e kornak tanügyi intézkedéseit pedagógiaellenes idegen elemeitől. Ami megmaradt belőlük, az valóban korszerű újításnak mondható, mint a közép- és főiskolai tanulmányok átszervezése. A reáliskolai oktatás csirái hazánkban már 1848 előtt kimutathatók, de ma fennálló reáliskoláink keletkezésüket az 1851 decemberben kibocsátott rendeletnek köszönhetik, mely legalább háromosztályú al- és hatosztályos főreáliskolákat különböztet meg. Végrehajtásának ismertetése már a következő kötet keretébe tartozik. De még 1852 végén és 1853 elején jelent meg néhány érdekes tanügyi rendelet, melyek a magánvizsgálatok és a középiskolai tanári képesítés ügyét szabályozták.

A tanügytörténeti mozzanatoknak e rövid áttekintése elenyésző csekély részét érinti azon gazdag kortörténeti anyagnak, mely a jelen kötetben foglaltatik. A kép teljességéhez csupán a gazdasági és művelődési állapotok rajza hiányzik. Ezeknek ismertetését a tervezet szerint a második, illetve harmadik kötetnek utolsó fejezete fogja nyújtani. Művének folytatásáról és befejezéséről némi melabúval nyilatkozik a szerző előszavában: «Rám esteledett és nem tudom, elérhetem-e utam végső célját, mielőtt az éj leszáll.» Nincs-e sok része e sorok hangulatában annak a vigasztalan lelkiállapotnak, mely ma fiatalokra és idősebbekre egyaránt ránehezedik? A jelen kötet nem tanuskodik a lelki erő hanyatlásáról. S vajjon nem a haladottabb kor legszebb kiváltsága, a gazdag tapasztalatok legérettebb gyümölcse-e az igazi történeti érzék és megértés, a történetírásra való hajlam és képesség? A magyar történetírás még sohasem teljesített ily magasztos, valóban nemzetmentő hivatást, mint amikor fejlődésünknek, főleg a közelmúltnak elfogulatlan, tudományos megvilágítása által egyengetni igyekszik az utat jelen helyzetünk megértéséhez. Ma Danténak tengervészből szárazföldre vergődött utasához hasonlóan állunk a parton s a borzalomtól még lihegve tekintünk vissza a megtett útra s a kiállott szenvedésekre. De nem a csapástól elkábult ember meddő töprengésére van szükségünk. Okulni akarunk, tudni kívánjuk, hogyan jutottunk ide s miért állják utunkat még a béke szárazföldjén is kegyetlen fenevadak. A történet útmutatása mellett kell megtalálnunk a magaslati fényt, mely az úttalan, ijesztő erdősből kivezet.

Madzsar Imre.

Petőfi és a pedagógia.

A nagy költőnek, aki e jubileumi évben hatványozott erővel szól lelkünkhöz, egy a pedagógiát illető — tudtommal nem igen ismert — csípős, élces mondására kívánom itt a figyelmet felhívni. Nem valami megfontolt, elvi okokból eredő, elméleti érdekű támadásról van szó a pedagógia vagy a pedagógusok ellen (amilyent pl. egy kiváló német költőnél, Heinrich Kleistnél, találunk), hanem csak egy pillanatnyi elkeseredésből származó kifakadásról, melyet Petőfinék egy politikai tartalmú hírlapi cikkében olvashatunk. A *Marczius Tizenötödike* 1848

augusztus 11-én megjelent számába írt cikkében ugyanis, mely a kormánynak és a nemzetgyűlésnek a hazát fenyegető nagy veszedelmekkel szemben tanúsított tehetetlenségéről panaszkodik, Petőfi a következőket mondja: «Tanakodnak teológiáról, pædagogiaról és az ördög tudja miféle útról. Elhagyhatnátok most azt a nevelést, mikor azt sem tudjuk, lesz-e kit nevelni, vagy sem.»¹

Petőfit erre a kifakadásra az bírta, hogy a nemzetgyűlés azokban a rendkívül válságos napokban, melyekben iszonyú veszedelmek fenyegették a nemzet létét, ráért az Eötvöstől benyújtott népoktatási törvényt tárgyalni. A teológiát bizonyára azért említi Petőfi a pedagógia mellett, mert a vita nagy része a javaslat 12—15. §-a, vagyis a vallásoktatás és a felekezeti iskolák kérdése körül forgott.

Hogy Petőfiben egyébként megvolt a kellő érzék a népoktatás szükségletei iránt, arról eléggé tanuskodik az 1847-ből való *A Táblabíró* c. töredéknek következő két versszaka, melyben, miután előbb a Tisza rakoncátlanságáról szólt, így folytatja:

Úgy kell neked, hazám, mért nem tanítottad,
Iskolába mért nem járattad folyódat?
De hogyan járatnál folyót iskolába,
Mikor ez alig van fiad számára?

S attól tartok, hazám, hogy majd fiaiddal
Azon módon jársz, mint Tisza folyamoddal;
Mint ez környékének, úgy esnek ők neked,
S ezt tőlök még csak rossz neven sem veheted.

Az a költő, aki ezeket a verseket írta, bizonyára jól tudta, hogy az iskola milyen fontos tényezője a haza sorsának, és mi, pedagógusok, már ezek fejében is meg fogjuk neki bocsátani, hogy a súlyos honfiaggodalomnak egy keserű percében leázta a mi tudományunkat vagy a mi mesterségünket.

Waldapfel János.

IRODALOM.

Kornis Gyula: Kultúrpolitikánk irányelvei. Budapest, 1921. Kiadja a Magyar Középiskolai Tanárok Nemzeti Szövetsége. (45 l.)

Művelődéspolitikai dolgozatokban nem bővelkedik túlságosan a tudományos irodalom. E jelenség oka — egyebek mellett — nem kis részben e tudománykör sajátos jellegében is rejlik. Ez az alakilag társadalmi-államtudományi tudományág a képességeknek és ismereteknek oly sokoldalúságát követeli meg, hogy nem lehet csodálnunk, ha csupán a Stein Lőrinczek nagyszabású elméjében jut rendszeresebb összefoglalásra. A művelődési politika elméldőjének államtudósna, pedagógusnak, filozófusnak kell egy személyben lennie; egyforma biz-

¹ Petőfi Sándor összes művei. Végleges, teljes kiadás. Rendezte Havas Adolf. Végyes művek. III. 57. l.